

magyságát s hatalmát iskoláinak köszönheti. A német iskola a háború után sem pihent s hangyabuzgalommal készítette elő a német nemzetet arra a másik nagy háborúra, mely az utolsó öt évtized alatt egy napig sem pihent el s mely bár öldöklő szerszámok nélkül folyik le szemeink előtt, mégis, vagy talán éppen azért még nagyobb győzelme a német iskolának, mint amaz. Az iskola, a céltudatosan megszervezett, német alaposággal vezetett kereskedelmi iskola megalapozta a német világkereskedelmet, mely a német birodalom gyarmatává tett távoli világrészeket és a német ipar adófizetőjévé távoli népeket. Kereskedelme révén Németország elérte, sőt sok tekintetben túlszárnyalta Angliát. A változás előidézésében oroszán rész jut a kereskedelmi szakoktatásnak, melyet Angliában a legutóbbi időig szinte teljesen elhanyagoltak, Németországban ellenben néhány évtized alatt szinte tökélyre fejlesztettek. Az állam, a társadalom, községek, társulatok s egyének egyaránt közreműködtek a német kereskedelmi szakoktatás fejlesztésénél s nem volt s nincs e kérdésnek oly részlete, legyen az bármily jelentéktelen, melynek megoldása a német kereskedőket, a hivatalos és szakköröket élénken nem foglalkoztatta volna. A „Deutscher Verband für das kaufmännische Unterrichtswesen” című egyesülésben a kereskedelmi szakoktatás társadalmi szervet is kapott, mely kezét szakadatlanul a német kereskedelem ütőerén tartván, a szakoktatás terén kezdeményezi és népszerűsíti mindazokat az újításokat, melyeket oltván, a német kereskedelem hasznára válnak.

Természetes, hogy az illetékes körök figyelmét ilyen viszonyok között nem kerülhette el az a jelenség sem, hogy a német kereskedelem munkásai között a nők száma évről-évre szaporodik. Az említett szövetség kezdeményezésére megállapították, hogy a német kereskedelem már 1900-ban mintegy 440,000 nőt foglalkoztatott, akik között mintegy 203,000 önálló üzlettulajdonos. E számok évről-évre növekednek s az alapos németek mihamar tisztában voltak e jelenség felette nagy szociális jelentőségével.

A nők kereskedelmi szakoktatása Németországban mind alsó, mind a középső fokon még ma nem alakult ki véglegesen. Az oktatás célja, tartalma, iránya tekintetében heves, nagy viták indultak meg és folynak még ma is, anélkül hogy e tekintetben egységes közvélemény alakult volna ki. Ezért a Németországban létező női kereskedelmi iskolák még nem egységesek, nem olyan egységes típusúak, mint teszem a magyarországi felső kereskedelmi fiúiskola. A típus sokféle és változó ama felfogás szerint, mely az alapítókat vezette, azon cél szerint, melyet az iskola fenntartója helyesnek és elérendőnek ítelt, szóval ama álláspont szerint, melyet alapító és fenntartó a női munka s ennek megfelelően a női oktatás szempontjából elfoglal. Lássuk csak miben áll ez álláspontok és felfogások különfélesége.

Azok, akik Németországban modern s radikális szempontokat követnek, ugyanazt hangoztatják, amit az a tábor, mely nálunk is sok lelkesedéssel és éppen legújabb diadalmas sikerrel küzdött a kereskedelmi pályára készülő mindkét nembeli ifjúság egyenlő szakoktatásáért. Ezeknél a jelszó: egyforma s o l g á l t a t á s o k é r t – egyforma d í j a z á s t. Ám a jelszó és a reális valóság között mélységes ürtátong. A nő képtelen a férfival egyenlő

NŐI KERESKEDELMI ISKOLÁK NÉMETORSZÁGBAN.

Írta: SALGÓ BÉLA.

Régi, elcsépelet igazság, hogy a francia háborút a német schulmeisterek nyerték meg; nem túlzott tehát ama állítás sem, hogy a német birodalom mai politikai

*Törvénytelen anyákban is él ez a természetes-nemes ösztön.

szolgáltatásokra, míg a férfiéhez hasonló, vele teljesen azonos kiképzetésben nem részesül; egyforma díjakról tehát szó sem lehet. Követelni kell tehát az egyenlő kiképzést, hogy az élet nagy és nehéz harcában nő és férfi egyenlő fegyverekkel szállhasson sikra legtermészetesebb jogáért: megélhetéséért!

Van aztán olyan álláspont is, amely azt állítja, hogy a nőnek a legfőbb esetben nincsen szüksége nagy látókörre, mert nem készül vezető állásra; és mert a családnak a nőre szüksége van, vagy lehet, egész különleges iskolát kíván a nők részére. Ez gyenge okfejtés. Főhibája, hogy az okozatot összecseréli az okkal. Vezető állásba nem juthat a nő, szélesebb látóköre sem lehet, mert nem részesül kellő oktatásban. Sem a családra, sem a nőre, sem a kereskedelemre, sem a társadalomra baj abból nem származik, ha a kereskedelmi pályára készülő nő alapos szakképzettséget nyer. Ha az illető nő házassága után nem is akarja összeegyeztetni úgynevezett „természetes hivatását” kenyérkereseti hivatalos munkával, szakképzettsége nem válik kárára. S így Németországban még a kevésbé radikális elemek is követeléseként kénytelenek felállítani a tételt, hogy a kereskedelmi szaktantárgyak tanítását illetően nem szabad különbséget tenni a férfi és nő között! Az aztán a kereskedelem szempontjából egészen közömbös, hogy a szaktantárgyakon kívül háztartásra, kézimunkára és a nevelés művészetére is akarják taníttatni a nőt. Ez – bevallom – inkább előnye, mint hátránya volna egy jól szervezett kereskedelmi leányiskolának.*

A nők középfokú kereskedelmi oktatása terén általánosságban e két főszeponct dominál Németországban s ennek megfelelően, vagy a felső leányiskolákat egészítették ki kereskedelmi iskolákkal, vagy önálló női kereskedelmi iskolákat létesítettek. A viszonyok természetes fejlődése az utóbbiaknak kedvezett s általánosságban tényleg felső kereskedelmi leányiskolák létesültek, amelyekbe a lányokat a felsőbb leányiskola elvégzése után veszik fel. Azt mondom általánosságban, mert valójában az iskolák igen változatosak és sokfélék, mind a tanítás tartalmát, tárgyát, miód a felvétel feltételeit és a felvettek korát tekintve. Van kétéves, másféléves, háromnegyed, sőt egynegyedévi tartamú. Van iskola, mely a tanulókra bízza a tanulandó tárgyak megválasztását, van olyan, mely az összes előadásokban, vagy ezeknek csak egy részében való részvételre kötelezi a növendékeket, de sehol sem hanyagolják el, sőt nagy súlyt fektetnek a német nyelv, a kereskedelmi számtan, a könyvvitel, a gép- és gyorsírás tanítására s majd minden intézetben súlyt vetnek az idegen nyelvek tanítására is, és főleg a francia és angol nyelvet tanítják intenzíve.

Az első női kereskedelmi iskolák is annak a törekvésnek köszönik létesítésüket, hogy általuk a nőnek új kenyérkereseti alkalomra nyílják tér. Tényleg női egyesületek, majd magánosok szervezték Németországban is az első tanfolyamokat. ám a tapasztalat igazolta, hogy eme magániskolák távolról sem feleltek meg hivatásuknak. Megemlítésre érdemes e tekintetben Simonnak, a porosz

kereskedelmi minisztérium titkos főtanácsosának kijelentése, mely szerint „a tapasztalatok régen igazolják ama véleményt, hogy az egyesületek vagy magánosok fenntartotta női kereskedelmi iskolák, dacára annak, hogy aránylag igen magas tandíjakat szednek, a legszerűebb követelményeknek sem felelnek meg”. Ennek kapcsán a már említett szövetség is megállapította, hogy a különféle tanfolyamok, akár egyesek akár egyesületek tartják fenn azokat, károsak mind a kereskedelem, mind az egyesek szempontjából, mert könnyű alkalmat nyújtanak arra, hogy hiányos képzettségű” elemek árásszák el a kereskedelmi irodákat, aminek mind a kereskedelem, mind a magasabb szak- és általános műveltséggel rendelkező férfi- alkalmazottak vallják kárát. Nem is tarthatók fenn e tanfolyamok, mert a nő ma, vagy nagyon későn határozza el magát arra, hogy a kereskedelmi pályára lép, amikor a tanulástól rég elszokott s ezeknél a tanfolyamok lanyha fegyelme jó takarója a tudatlanságnak, vagy igen jókor, amikor a leány azért, hogy gyorsan kenyérhez jusson, lemond a tanulásról, vagy ami evvel egyenlő értékű, a zugtanfolyamokat látogatja.

Mindenki észreveheti, hogy mindez szóról-szóra elmondható a magyar viszonyokra is, de nálunk a helyzet még súlyosabb, mert nálunk női kereskedelmi iskola a szó igaz értelmében eddig nem volt, nagy hátrányára a magyar kereskedelemnek és a kereskedelem terén alkalmazott férfiakkal.

Poroszországban ez okon maga a kormány vette kezébe a női szakoktatás kérdését és gyors egymásutánban 3 állami felső kereskedelmi női iskolát létesített. 1897-ben a posenit. 1902-ben a reidit-t (Düsseldorf mellett) és 1904-ben a potsdamit. Kétségtelenül ez a három Németország legkiválóbb kereskedelmi leányiskolája, de a testületek által fenntartottak között is sok a kiváló. A legkiválóbb középtűk a „Höhere Handelsschule für Mädchen, des Kölner Vereins weiblicher Angestellter zu Köln.“ E kétosztályú iskolát 1899-ben alapították. A felvétel feltételei:

betöltött 16 év és egy 10 osztályú felső leányiskola elvégzése. De ez sem elegendő, felvételi vizsgát kell tenni németből, franciából és angolból, nemkülönben írásból.

A tanítás tárgyai 4 főcsoportra oszlanak:

1. kereskedelmi szaktárgyak;
2. az általános műveltség tárgyai;
3. nyelvek;
4. ügyességek.

A heti óraszámából esik 9-10 óra nyelvekre; 3-6 óra ügyességekre; 13-17 óra szaktárgyakra.

Igen érdekes iskola a „Handelsschule für Mädchen in Berlin.” A tanítás ideje 2 félév, esetleg egy harmadik félév olyanok részére, kik magasabb kiképzésben kívánnak részesülni. A jelentkezőknek felvételi vizsgát kell tenniök, s sikeres vizsga után a növendékeket tudásuknak megfelelően különféle osztályokba sorozzák. Ez iskolát a „Hilfsverein für weibliche Angestellte” alapította, de 1902-ben, a gépíróiskolával együtt, melyben 26 külön-

* Ha tényleg előnye volna, akkor ebben az előnyben a fiúkat, a későbbi családapákat is részesíteni kellene. Szerk.

féle rendszerű gép áll rendelkezésre, a berlini kereskedelmi testület tulajdonába ment át.

Az eleinte csak férfiak számára szervezett kereskedelmi főiskolákat sorra megnyitják a leányok előtt. így Köln, Leipzig, Frankfurt a/M. stb. Handelshochschulein nők ép olyan feltételek mellett hallgathatják az előadásokat mint a férfiak.

A kép, melyet a német középfokú leánykereskedelmi iskolákról nagy vonásokban festettem, nem volna teljes, ha nem emlékezném meg a német zugiskolákról is. Úgy híjják ezeket Németországban: „Die Pressen.” Ezek százsámra árasztják el a kereskedelmet laikus, írástudatlan lányokkal, csak úgy mint a budapesti zugiskolák.

A középfokú iskolákon kívül gondos figyelemben részesülnek Németországban az alsófokú kereskedelmi leányiskolák, melyek az áruüzletek női alkalmazottainak, tehát eladónők, csomagolónők stb. továbbképzéséről gondoskodnak. Az alkalmazottak testületei erélyes agitációt fejtettek ki oly irányban, hogy a továbbképzés minden női alkalmazottra 18. életéve betöltéséig kötelező legyen. Az 1900. évi június 30-iki német ipartörvény novellája azonban a községekre ruházta azt a jogot, hogy területekre tetszés szerint kötelezővé tegyék a továbbképzést. Azóta egész sereg város, ezek között elsőnek Mannheim és Wiesbaden hoztak olyértelmű határozatokat, mely mindkét nembeli üzleti alkalmazottat arra kötelez, hogy betöltött 18-ik életévéig a város kereskedelmi továbbképző iskoláit látogassa. Az alsófokú leányoktatás nálunk egyelőre nem bír fontossággal,* aránylag igen kicsiny nálunk ama nők száma, kik az áruasztal mögé állnak, hogy a közönséget kiszolgálják s alig van olyan, ki az áruk expedíciója körül végezné el a könnyebb teendőket.

Minek is? Egy kis merészséggel, egy kis protekcióval irodai alkalmazást nyer nálunk. A fő, hogy kopogni tudjon; az nem baj, ha a helyesírás elemeivel nincsen tisztában. Legalább nem kell sokat fizetni neki s a budapesti kereskedelmi főiskola végzett hallgatója sem veheti zokon, ha ugyanabban az irodában még kisebb fizetést adnak neki: hiszen ő még kopogni sem tud! A viszonyok nálunk nem is fognak megváltozni, míg a felső kereskedelmi leányiskola meg nem nyílik az egész vonalon.